

KORXONALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLİYAVIY QO‘LLAB- QUVVATLASHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI

Mamayeva Diyora Kurbanbayevna
Mustaqil tadqiqotchi
dkmamaeva@gmail.com

Bugungi globallashuv va raqobat kuchayib borayotgan iqtisodiy sharoitda korxonalarining barqaror rivojlanishi ko‘p jihatdan innovatsion faoliyatga bog‘liq hisoblanadi. Innovatsiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish, bozordagi raqobatbardoshlikni mustahkamlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli korxonalarda innovatsion faoliyatni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash masalasi dolzarb iqtisodiy yo‘nalishlardan biriga aylangan. Innovatsion loyihalarni amalga oshirish uchun katta hajmdagi moliyaviy resurslar talab qilinadi va bu mablag‘larni samarali jalb qilish zamonaviy moliyaviy mexanizmlar orqali amalga oshiriladi.

Innovatsion faoliyatni moliyalashtirishda davlat budjeti mablag‘lari, tijorat banklari kreditlari, investitsiyalar, venture kapital, grantlar va subsidiyalar muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsion korxonalarini qo‘llab-quvvatlashning yangi moliyaviy instrumentlari shakllanmoqda. Ushbu maqolada korxonalarda innovatsion faoliyatni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning zamonaviy mexanizmlari, ularning iqtisodiy ahamiyati hamda O‘zbekistondagi amaliy holati tahlil qilinadi.

Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish — bu korxonalarining ilmiy-tadqiqot ishlari, yangi texnologiyalar yaratish, mahsulot va xizmatlarni modernizatsiya qilish uchun zarur moliyaviy resurslar bilan ta‘minlash jarayonidir. Zamonaviy iqtisodiyotda innovatsion rivojlanish korxonalarining uzoq muddatli strategik ustunligini ta‘minlaydi. Shu sababli innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda korxonalarining innovatsion faoliyatini samarali tashkil etish ko‘p jihatdan moliyaviy resurslar bilan ta‘minlanganlik darajasiga bog‘liq hisoblanadi. Innovatsion loyihalarni amalga oshirishda turli moliyalashtirish mexanizmlaridan foydalanish korxonalariga yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda bozordagi raqobatbardoshligini mustahkamlash imkonini beradi. Quyidagi jadvalda innovatsion faoliyatni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning asosiy mexanizmlari, ularning mazmuni va afzalliklari keltirilgan.

1-jadval

Innovatsion faoliyatni moliyaviy qo‘llab-quvvatlashning asosiy mexanizmlari

Moliyalashtirish mexanizmi	Mazmuni	Afzalliklari
Bank kreditlari	Tijorat banklari tomonidan innovatsion loyihalarni amalga oshirish uchun ajratiladigan mablag‘lar	Tezkor moliyalashtirish imkoniyatini yaratadi

Moliyalashti rish mexanizmi	Mazmuni	Afzalliklari
Investitsiyalar	Mahalliy va xorijiy investorlar tomonidan kiritiladigan moliyaviy resurslar	Yirik innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkonini beradi
Venture kapital	Yuqori riskli startap va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish shakli	Innovatsion g'oyalarni tez rivojlantirishga yordam beradi
Davlat grantlari va subsidiyalar	Davlat tomonidan ajratiladigan bepul yoki imtiyozli mablag'lar	Korxonalarining moliyaviy yukini kamaytiradi
Crowdfundin g	Internet platformalari orqali jamoaviy mablag' yig'ish usuli	Kichik biznes va startaplar uchun qulay hisoblanadi
Xalqaro moliyaviy fondlar	Xalqaro tashkilotlar va fondlar tomonidan ajratiladigan mablag'lar	Zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga yordam beradi

Innovatsion faoliyatni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning zamonaviy mexanizmlari korxonalarining barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Jadvalda keltirilgan bank kreditlari, investitsiyalar, venture kapital, davlat grantlari hamda crowdfunding kabi moliyalashtirish manbalari innovatsion loyihalarni amalga oshirish uchun zarur moliyaviy asosni yaratadi. Ayniqsa, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida venture kapital va xalqaro moliyaviy fondlarning roli ortib borayotgani innovatsion faoliyatni rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli korxonalarda innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish uchun turli moliyaviy mexanizmlardan kompleks va oqilona foydalanish zarur hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Innovatsion rivojlanish vazirligi, texnoparklar, startap markazlari hamda innovatsion fondlarning tashkil etilishi korxonalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini kengaytirdi. Shu bilan birga, tijorat banklari tomonidan innovatsion loyihalarga ajratilayotgan kreditlar hajmi ham ortib bormoqda.

2-jadval

O'zbekistonda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish hajmi

Yillar	Bank kreditlari (mlrd so'm)	Davlat grantlari (mlrd so'm)	Xususiy investitsiyalar (mlrd so'm)
2021	850	210	430
2022	970	250	520

Yillar	Bank kreditlari (mlrd so'm)	Davlat grantlari (mlrd so'm)	Xususiy investitsiyalar (mlrd so'm)
2023	1150	310	690
2024	1380	390	870
2025	1620	470	1050

Jadval ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonda innovatsion loyihalarni moliyalashtirish hajmi yildan-yilga oshib bormoqda. Ayniqsa, xususiy investitsiyalar va bank kreditlari hajmining o'sishi innovatsion faoliyatga bo'lgan qiziqish kuchayganligini ko'rsatadi. Davlat grantlari hajmining ortishi esa innovatsion iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Korxonalarda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, moliyaviy resurslarning yetishmasligi, kredit foiz stavkalarining yuqoriligi, innovatsion risklarning katta bo'lishi hamda investorlar faolligining pastligi asosiy to'siqlardan hisoblanadi. Bundan tashqari, ayrim korxonalarda innovatsion boshqaruv tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi ham innovatsion rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun innovatsion loyihalarni sug'urtalash tizimini rivojlantirish, soliq imtiyozlarini kengaytirish, venture fondlarni ko'paytirish va xalqaro investitsiyalarni faol jalb qilish zarur. Shuningdek, innovatsion faoliyatni moliyalashtirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, korxonalarda innovatsion faoliyatni moliyaviy qo'llab-quvvatlash zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Innovatsiyalarni samarali moliyalashtirish korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi. Bugungi kunda bank kreditlari, investitsiyalar, venture kapital, grantlar va crowdfunding kabi mexanizmlar innovatsion faoliyatni rivojlantirishda keng qo'llanilmoqda.

O'zbekistonda ham innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda va bu borada davlat tomonidan keng ko'lamlı moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari amalga oshirilmoqda. Kelgusida innovatsion loyihalarni moliyalashtirish tizimini yanada takomillashtirish, investorlar uchun qulay muhit yaratish hamda zamonaviy moliyaviy instrumentlardan samarali foydalanish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Innovatsion rivojlanish sohasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash to'g'risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2018.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. – Toshkent, 2020.
4. Abdullayeva Sh.Z. Innovatsion menejment. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022.

5. Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. – Toshkent: Moliya, 2021.
6. Qosimova G.A. Korxonalar iqtisodiyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
7. Ergashev A. Innovatsion iqtisodiyot va raqamli transformatsiya. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2023.
8. World Bank. Innovation Policy: A Guide for Developing Countries. – Washington DC, 2021.
9. International Monetary Fund. Financial Support Mechanisms for Innovative Enterprises. – Washington DC, 2022.